

Verklarende lijst van de munten genoemd in het memorieboek van Maria van Nesse

N.B. Vervaardigd door Tiny Toetenel en Vesna Smit, met medewerking van Gery Baars-Visser en Emmy Reijngoud.

- 5 stuivers pennincke = vijfstuiverspenning of kwartgulden? [76.46 lprk]
- 8 entwijntich = achtentwintig. Zilveren muntstuk van 28 stuivers of een goudgulden, ook zilveren florijn of zilveren gulden, in de volkstaal ook wel klapmuts genoemd; in 1601 voor het eerst gemunt en in 1846 buiten omloop gesteld. (*Groot woordenboek der Nederlandse taal*) [77.2 rprk]
Var. een 28 stuivers. [77.43 lprk]
Zie: goutgulden. [76.15 lprk]
- 13 dalf = dertiendalf. Dertiendehalf. Zilveren munt, ter waarde van twaalf-en-een-halve stuiver. (*Gtb*) [76.41 rplk]
Var. dartiendalf. [77.19 lprk]; dartiendalfe stuivers. [77.19 lprk]; dartiendal. [77.25 rplk]; dertiendalfe stuiver. [77.48 lprk]
Zie ook: oorden van een rijckxdaelder. [76.30 rplk]
- Albartisse kruijsdaelders = Albertusdaalders. Kruisdaalders geslagen ten tijde van Albert en Isabella (1598-1621). (*Catawiki*); Kruijsrijksdaalder (met een andere naam Patagon.) (*muntgewicht.nl*); ook albertijn. (*Koenen woordenboek 1937. Ensie*) [77.5 rplk]
- albertijn = gouden muntje, in Brabant en Vlaanderen van 1598 tot 1611 geslagen, onder de regering van de aartshertogen Albert en Isabella met een wisselende waarde tussen 2 1/2 tot 3 gulden; naar Albert, Aartshertog van Oostenrijk, landvoogd der Spaansche Nederlanden. (*Gtb*) [76.7 lplk]
Var. albertijnen. (mv) [76.8 rprk]; aelbertijnen. (mv) [76.19 rplk]
- albertijn van 5-13-0 [76.7 lplk]
- angelot (6-8-0) = gouden munt, genoemd naar het beeld van de aartsengel Michaël, die de draak verslaat. In Frankrijk was de ange d'or en de kleinere angelot het eerst door Lodewijk IX geslagen. Later hebben ook Engelse koningen, sinds de regering van Hendrik VI (1422—1461), angelotten geslagen, en hier te lande zijn zij door de Heren van Vianen, Batenburg en 's-Heerenberg nagebootst. Sinds de 15de eeuw had men ook angelotten van zilver. (*Gtb*) [76.28 rprk]
- blanck = blank. (Reken)munt ter waarde van zes duiten, 3/4 stuiver = 12 penningen (*Gtb*) [76.4 rprk]
Var. blancke. (mv) [76.20 lprk]; blancken. (mv) [76.20 rplk]; black. (verschrijving, ev) [77.5 rprk]
- Brabantse kron = Brabantse kroon. Gouden munt, achtereenvolgens uitgegeven door Karel V, Philips II, Albert & Isabella en Philips IV. (1540-1657) (*muntgewichten.com*) [77.31 rprk]
- braspenning = zilveren muntstukje, onder de Bourgondische vorsten geslagen, in waarde

gewoonlijk gelijk met 10 (soms met 8 of 12) duiten of 2 1/2 groot, d. i. f 0.0625, en waarschijnlijk niet later dan tot het begin van de 17de eeuw in verschillende Nederlandse gewesten in omloop gebleven. (*Gtb*) [76.11 rplk]
Var. braspenninck. [76.13 lplk]

– daelder = daalder. Zilveren muntstuk ter waarde van (in de regel) dertig stuivers; als rekenmunt. De waarde van dertig stuivers of anderhalve gulden. (*Gtb*) [76.3 rprk]

– doijs = duit. Oude koperen munt ter waarde van 1/8 stuiver; de waarde van zo een geldstukje. (*Gtb; Ensie*) [76.6 rplk]
Var. doits. (mv) [76.11 lplk]; doit. [76.16 lprk]; doijs. [77.7 rprk]; duijs. [76.53]

– dobbeloen (8-10-0) = dubloen. Nederlandse naam in de 16de eeuw voor de Spaanse dubbele gouden dukaat met de borstbeelden van Ferdinand van Aragon en Isabella van Castilië; de naam werd later gebruikt voor de Spaanse dubbele escudo of pistool. (*Oosthoek Encyclopedie. Ensie*); Spaanse gouden munt, ter waarde van twee pistolen. De waarde van die munt (in 1606 gerekend op 6 gulden, 17 stuivers). (*Gtb*) [76.26 rprk]
Var. dubbeloen. (9 gulden) [76.28 rprk]; dubbeloenen. (mv) [76.36 lprk]

– dubbelde allebartijn voer 13-10-0 [76.28 rprk]

– dubbelde pijstolet (16-12-0) = dubbele pistolet. Hetzelfde als pistool. (*jaarboekvoormuntenpenningkunde.nl. PDF - Tijdschriften en Jaarboeken voor Munten en ..., 76 1989, p. 33*) [76.28 rprk]

– dubbelde stuiver = dubbele stuiver. Dubbeltje. Een zilveren muntstukje ter waarde van twee stuivers. (*Gtb*) [76.36 rprk]

– dubbeltge = dubbeltje. Sinds de 17de eeuw de gebruikelijke benaming voor de dubbele stuiver, waarschijnlijk ontstaan door verkleining van het formaat in 1614 en daarna. Wegens dezelfde waarde ging de naam dubbeltje over op de nieuwe munt van 10 cent van het koninkrijk. (*Wiki munt- en papiergeld*) [77.38 lplk]

– ducaet (4-5-0) = ducaat. Dukaat. Oude, meestal gouden munt met een wisselende waarde naar gelang van de tijd en plaats van herkomst. (*Algemeen Nederlands Woordenboek. Ensie*) [76.7 lplk]
Var. dukaet. [76.13 rplk]

– dukaton = zilveren munt ter waarde van 63 stuivers (noot: fl 3,15); de waarde van zulk een munt. (*Gtb*) [77.2 rprk]
Var. dukatons. (3-3-0) [77.6 lplk]; dukatoen. [77.21 lprk]; dukatonnen. [77.23 lprk]

– een met een lang kruijs = een met een lang kruis. Portugese kroon of dukaat met het kruis op de Calvarieberg van koning Jan III. (*Jaarboek van munt-en penningkunde tijdschrift. 78, 1991. PDF*) [77.32 rprk]

– fierendeltge van een rosenobel [77.29 rprk]

– fierendel van een souferajntge [76.46 lprk]

– Franse kronen (mv) = kroon (écu à la couronne). (muntwezen) Oorspronkelijk een Franse gouden munt met gekroond wapen, geslagen tussen 1385 en 1475, elders veelvuldig nagevolgd.

(*Vreemde woorden. Ensie*); In 1475 werd een nieuwe kroon ingevoerd, de zonnekroon (écu au soleil), van 1475-1645 geslagen. (*Jaarboekvoor munt- en penningkunde, 76, 1989, p. 78*) [76.25 rprk]

– Franse kron = Franse kroon. Met een waarde van 5 gulden. [77.34 rprk]

– goutgulden = goudgulden. Benaming van een Nederlandse zilveren munt, Achtentwintigstuiverspenning, ook (Zilveren) Florijn, Floreen, Zilveren Gulden, Klapmuts en Achtentwintig geheten. (*Gtb*) [76.15 lprk]
Zie: 8 entwijntich. [77.2 rprk]

– gouwen dubbelde dubbeloen [76.36 lprk]

– gouwen dukaton (15 gulden) = gouden dukaton. Gouden munt van 15 gulden, dubbele soeverein. (*De Navorscher: Een middel tot gedachtenwisseling en letterkundig verkeer ..., Volume 39, 1889, p. 411*) [76.13 rprk]

– gouwen Jakobis (12-12-0) = gouden Jacobus. Engelse gouden munt (geslagen onder koning Jacobus I, het eerst in 1603); ook Jacobuspenning genaamd. (*Gtb*); Oud Engels goudstuk van ongeveer 12 gulden. (*Van Dale 1898. Ensie*) [77.40 lprk]

– gouwen rijael (3 gulden). [77.29 rprk]

– groot = vroegere munt ter waarde van een halve stuiver. (*Van Dale 1898. Ensie*) [76.4 rprk]
Var. grot. [76.14 lplk]; groet. [76.16 lprk]

– half blanck (of halfblanck) = halfblank, halve blank. Drie duiten. (*Groot Nederduitsch en Fransch woorden-boek Door Pieter Marin, 1768, p. 363*) [76.44 lplk]

– half France krontge (2-10-0) = halve Franse kroon. [77.36 rplk]

– halfe dukaton (1-11-8) = halve dukaton. Munt van 31 stuivers en 4 duiten. (*Eerste beginselen der rekenkunde Door Jan Brunt, ... p. 7*) [77.6 rplk]
Var. halfe dukaton. (1-2-8) [77.33 rprk] en halfe dukaton (1-2-8) [77.37 lprk] (Noot: gaat het om verschrijvingen of wisselen de munten van waarde? De waarde van een halve ducaton is dan 1-11-8.); halfe dukaton... die nu doen 1-13-0. [77.37 lprk] (Noot: nieuwe waarde.)

– halfe pistolet (3-12-0) = halve pistolet. De enkele pistolet werd soms ook halve pistolet genoemd, ter onderscheiding van de dubbele, die ook alleen pistolet heette. (*Gtb*) [76.5 rprk]
Zie: pistoletten. [76.25 lplk]

– halfe rijder = gouden munt van 5-13-0. [76.4 rprk]
Var. halve rijder. [76.9 rprk]; halve ryder. [76.5 rprk]; halfe ryder. [76.23 rprk]; halfe rijers. [76.30 rprk]

– halfe stuiver = 1 groot waard. [76.18 rplk]

– hallefe rijckxdaelder = halve rijksdaelder. Munt van 25 stuivers. (*'s Gravenhaagsche stads-almanak voor het schrikkeljaar 1832, p. 20*) [76.3 rprk]
Var. halve rijckxdaelder. [76.14 rplk]; halfe rijckxdaelder (1-5-0). [76.23 rplk]; halfe rijxdaelders. (mv) [77.25 lplk]

- half fierendeltge van een Jakobes (1-15-0) = is een hele 14 gulden? [77.36 rplk]
Zie: gouwen Jakobis. (waarde 12-12-0) [77.40 lprk] (Noot: wisselende dagkoersen?)

– harpis 8 stuivers = harpen of harpjes 8 stuivers (munt). Een Ierse harp, munt van 8 stuivers. (*Resolutien van de Heeren Staten van Hollandt ende Westvrieslandt van den jaare 1686, Volume 65, p. 175*); Naar de harp van Ierland, voorkomend op sommige Engelse munten uit de 16de eeuw. (*Biekorf. Jaargang 57 (1956), p. 356. Dbnl*) [77.37 lplk]

– Hollandse daelders = Hollandse daalders. De daalder werd vanaf 1538 geslagen en bleef in omloop tot 1847. Een daalder was 30 stuivers waard. [77.8 lprk]

– Hollandse rijckxdaelders = Hollandse rijksdaalders. 1 Hollandse rijksdaalder = 50 stuivers. (*'s Gravenhaagsche stads-almanak voor het jaar 1840, Volume 13, p. 19*) [77.5 rplk]

– kardeku = quart d' écu. Franse zilveren munt van een kwart écu, ingevoerd door Hendrik III (1574-1589) in 1578 (9,712 g, 0,917), waarvan het gewicht aangepast werd aan die van de nieuwe écu d' argent in 1641. De quart d' écu circuleerde veelvuldig in de Nederlanden en stond daar bekend onder de naam cardeku of kardeku. (*wiki.muntenenpapiergeld.nl*) [77.32 rplk]

– kluijt = kluit. Spaanse kluit, Filipsdaalder? Eerste grote zilveren munt gemunt door koning Filips II in 1557 onder de naam Philippus Reael of zilveren halve Reael, omdat het de helft van de gouden reaal vertegenwoordigde. Aanvankelijk voor 30 stuivers uitgegeven, maar steeg steeds in prijs, zodat hij tussen 1610-1621 52 stuivers deed. (*Tijdschrift voor algemeene munt- en penningkunde, 1839, p. 207. PDF*) [76.4 rprk]

– kron = kroon. De benaming voor verschillende gouden en zilveren munten die op de voor- of de keerzijde één of meer kronen vertonen. (*Gtb*) [76.3 rprk]
Var. kroon. [76.4 lplk]; kroon. [76.25 lprk]

– kron ... van 2 gulden = kroon met een waarde van twee gulden. (*Landhuishoudelijk rekenboek voor de lagere scholen ten platten lande, Volume 1 Door Michiel Dirk van Otterloo, 1851*) [76.3 rprk]
Var. kron van twe gulden. [76.5 rplk]; kroon van twe gulden. [76.12 lplk]

– kruijsdaelders = kruisdaalders. Naam van verschillende oude munten met het Andreaskruis aan één kant, met een waarde van 48 stuivers. (*Gtb*) [76.27 lprk]

– nobel = naam van zekere gouden munten, die het eerst in Engeland in de 14de eeuw (onder Eduard III) en spoedig daarop voor het eerst in 1388 ook in Nederlandse gewesten geslagen zijn. De nobel werd bij ons gewoonlijk met 50 stuivers gelijkgesteld, maar de verschillende soorten stonden niet gelijk. Nog in de 17de eeuw was een nobel een gangbare munt. (*Gtb*) [76.12 rprk]

– ommekijker = omkijker. Gouden munt met in de 17de eeuw een waarde van 11 gulden en 10 stuivers. (*Gtb*) [77.44]; waarde van 12-10-0 [77.28] Vermoedelijk naar de omkijkende figuur aan één kant van de munt. (*De navorscher, 1885, p. 599*); In 1660 is de omkijker of carolus tot 12 gulden waard. (*Kort verhael en aentekeningh van het opklimmen en verloop van de munte, ofte ..., 1667, p.11*) [77.27 rprk]

– oorden van een rijckxdaalder = oorden van een rijksdaalder. Een oord (kwart) van een rijksdaalder (een hoeveelheid van 50 stuivers) was een munt van 12,5 stuivers ofwel een dertiendehalf. (*Handboekje voor leerlingen van de tweede en derde klasse, Volume 1 Door H.G. de Backer, 1839, p. 9*) [76.30 rplk]

Var. oort van een rijckxdaelder. [76.44 lplk]; fierendel van een rijckxdaelder. [77.17 rplk]; ort van een rijckxdaelder. [77.37 lprk]; orde van rijckxdaelders. [77.39 lplk]
Zie: dartiendalf; 13 dalf.

– oortge = oordje. Oortje. Verkleinwoord van oord. Koperen geldstuk van 1/4 stuiver. (*Ensie*) [76.4 rplk]

Var. oortgen. [76.4 rprk]; oortgis. [76.24 rplk]; oort. [76.47 lplk]; orgen. [76.53]

– penningen = mv van penning. Benaming van een vroeger gebruikelijke kleine munt, in Holland de waarde hebbend van 1/16 van een stuiver of 1/2 duit, in andere streken iets meer of minder. (*Gtb*) [76.6 rprk]

Var. pennijngen. [76.20 rprk]; pennengen. (mv) [77.11 rplk]

– pistelet = pistolet, naam die vroeger gegeven werd aan sommige buitenlandse gouden munten; in de 16de eeuw met name van toepassing op Spaanse kronen, maar ook op Italiaanse, en in de 17de eeuw en later ook op verschillende Franse munten. Daarnaast ook pistool genoemd. De enkele pistolet werd soms ook halve pistolet genoemd, ter onderscheiding van de dubbele, die ook alleen pistolet heette. (*Gtb*) [76.5 rprk]

Var. pistoletten. (mv) [76.25 lplk]; pijstolet. [76.28 rprk]; pistolet. [77.16 rprk]; pijstolette. (mv) [76.50]

– pont = pond. Oude rekenmunt. Men rekende een pond op 20 schellingen van 12 penningen (denariën), een pond Vlaams op 20 schellingen van 12 groten, evenals de Franse livre verdeeld was in 20 sols van 12 deniers en het Engelse pound in 20 shillings van 12 pence. (*Gtb*) [76.13 lplk]

Zie: pont groot. [76.15 lplk]

– pont groot = pond groot. Naam voor een rekenmunt. In Holland waren vier soorten van ponden in gebruik. Het pond groot (hetzelfde als pond Vlaams) was 6 gulden waard. (*Gtb*) [76.9 lprk]

Var. pont grot. [76.33 rprk]

– riaal = reaal. (historisch) Benaming voor een gouden, zilveren of koperen muntstuk: in de Nederlandse gewesten is, onder Spaans-Portugese invloed, de reaal in gebruik geweest van de 16de tot de 18de eeuw. (*Groot woordenboek der Nederlandse taal – 1950. Ensie*) [76.4 lplk]; (koperen munt) 1 reaal = 3 stuivers en 8 penningen. (*Eerste beginselen der rekenkunde Door Jan Brunt, 1822, p. 7*)

Var. rijael. [76.5 lprk]; gouwen rijael die 3 gulden plegen te doen. [77.29 rprk]; ryael. [77.36 lplk]

– rijckxdaelder = rijksdaelder. Nadat in 1566 in de Muntwet van het Duitse Rijk de daelder was opgenomen, werden de volwaardige daalders rijksdaalders genoemd ter onderscheiding van gelijksoortige, maar lichtere munten. In de Republiek werden na 1581 rijksdaalders van uiteenlopend type geslagen. De Nederlandse rijksdaelder van 1606 had aanvankelijk een waarde van 2 1/2 gulden = 50 stuiver; sinds 1659 van 52 stuiver. De naam rijksdaelder ging toen over op de zilveren dukaat (na 1659 50 stuiver) en vervolgens op de munt van f 2,50 van het Koninkrijk der Nederlanden. (*Oosthoek Encyclopedie. Ensie*) [76.3 rplk]

– rijders = benaming van verschillende voorheen in omloop zijnde munten van verschillende waarde, sinds de middeleeuwen (en toen vooral onder de Bourgondische hertogen) in deze gewesten geslagen en genoemd naar de ruiter erop afgebeeld. Oorspronkelijk waren de rijders van goud, maar men heeft daarnaast later ook zilveren rijders gemunt. Ook als benaming voor een bedrag ter waarde van een rijder, zonder dat dit juist altijd door een muntstuk van die waarde

behoeft vertegenwoordigd te zijn. (*Gtb*) [76.3 rplk]

Var. rijder. (ev) [76.4 rprk]; ryder. (ev) [76.5 rprk]; ryders. [76.7 lplk]; ryders. (11-12-0) [76.25 lplk]; rijers. [76.50]

– rijders (doende 11-6-0) = dubbele rijders. [1860 rplk]

– rosennobel = rozennobel. Naam van een gouden munt, een soort van nobel met een afbeelding van een roos erop, oorspronkelijk (vanaf de 15de eeuw) in Engeland, later (in het laatste kwart van de 16de eeuw) ook in Nederlandse gewesten geslagen, maar al in de tweede helft van de 17de eeuw weer uit de omloop verdwenen. (*Gtb*) [76.28 lprk]

– schelling = zilveren munt ter waarde van zes stuivers. (*Gtb*) [76.4 lprk]

Var. schellingen (mv). [76.5 rplk]; schellinck. [76.7 rplk]; schelliengen. [76.10 rprk]; sellinck. [76.12 lplk]; schellinch. [76.24 rplk]; schellinchgen. (mv) [1929 lprk]; schellijng. (ev) [76.45 lplk]; schelclijnck. [77.7 lplk]; schellijngen. (mv) [77.14 lplk]; schellink. (ev) [76.17 rprk]; schellijnch. (ev) [77.32 lplk]

– Schotse rijder = gouden munt uit Schotland. 1593-1604 (*munten.nl*) [77.32 rprk]

– souferaijntje = souvereintje. Souverein. Naam van verschillende gouden en zilveren munten van uiteenlopende waarde. (*Gtb*) [76.46 lprk]

– stoter = stooter. Benaming van diverse munten ter waarde van 2 1/2 stuiver. (*Oosthoek Encyclopedie. Ensie*); Een munt ter waarde van een achtste gulden. (= 12,5 cent.) (*Taalkundig handboekje door J.H. van Dale (ed. A. Hoffstädt) 1995*) [76.4 rprk]

Var. stooter. [76.14 lplk]

– stuivers = mv van stuiver. De naam stuiver is aan het einde van de veertiende eeuw opgekomen voor wat toen het grootste zilverstuk was, de ‘dubbele groot’. Sindsdien is de stuiver eeuwenlang de basis van het muntstelsel in de Nederlanden gebleven, wat zijn grote bekendheid verklaart. Nadat de stuiver een tijdlang in de verschillende gewesten verschillende waarden had gehad, kreeg onder de Republiek de waarde van een twintigste gulden (acht duiten) de overhand; 1 stuiver = 4 oordjes of 8 duiten of 16 penningen). (*meertens.knaw/Nieuw woordenboek der Nederlandsche taal. Ensie*) [76.3 rplk]

– sonnenkrontje = zonnekroon, (Fr. *écu au soleil*, later *écu d'or*), eigentijdse benaming voor een gouden munt, ingevoerd in 1475 door de Franse koning Lodewijk XI ter vervanging van de in 1385 ingevoerde gouden kroon, met ter onderscheiding daarvan een stralende zon boven de kroon (3,50 g, 0,929). De Franse zonnekroon is in de Bourgondische Nederlanden met behoud van type en specificatie (3,41 g, 0,929) sinds 1540 onder Karel V en ook onder Philips II nagevolgd. Zij werd eerst ook zonnekroon genoemd en later, toen de oude Franse zonnekronen hier niet meer in de circulatie voorkwamen, kortweg kroon. De kroon van de aartshertogen Albert en Isabella (geslagen vanaf 1614) en van Philips IV is daarvan weer een voortzetting van hetzelfde gewicht, maar lager gehalte (in 1614: 0,882; in 1621: 0,895). (*wiki.muntenpapiergeld*) [76.46 lprk]